

EL SISTEMA ESPORTIU: DINAMICA I TENDENCIES

Francisco Lagardera Otero

L'esport no és o no pot ser res per se, no es tracta d'un objecte o d'un fenomen físic. Coneixem així, un determinat comportament humà, o bé, expressat amb més extensió, un complex entramat d'accions, relacions, emocions, símbols i ritus que configuren la vida dels éssers humans en la societat contemporanis, és a dir, forma part de la seva vida quotidiana.

La gran aportació de les ciències socials (Habermas, 1988) no és constatar fets, més aviat detectar, relacionar i interpretar significats. El model teòric que proposo està adreçat a aquesta finalitat, la d'intentar configurar un mapa conceptual en el qual poder anar situant les diferents informacions i fets contrastats, provinquin de l'economia, de la història o de la sociologia, de manera que, a partir d'una lectura complexa, els puguem interpretar en al seva globalitat, ja que així és mostra en la realitat social.

En parlar de model, em refereixo a la possibilitat de configurar una abstracció que expliqui amb coherència una realitat que sembla difusa. Es tracta, doncs, d'un parany intel·lectual, però en la mesura que faci possible la comprensió dels diferents fets que apareixen dins el panorama social, pot convertir-se en una eina útil i operativa. Partim de l'evidència que del coneixement de la societat no existeix un consens universalment acceptat respecte al ventall de relacions que configuren la seva complexa xarxa d'interdependències, encara que existeixin teories molt suggerents; és per això que el model ofert es limitarà a subministrar suggeriments plausibles, mai prediccions, respecte al comportament de la realitat modelada, en aquest cas, el fenomen esportiu.

Per configurar el model teòric que presento, així com per a ponderar la seva dinàmica, he partit d'una sèrie de conceptes i de teories acceptades prèviament i que condicionen decisivament, el caràcter de la realitat modelada. Aquests recursos teòrics són:

- a) La concepció del fenomen esportiu com un sistema autorreferent (N. Luhmann, 1990), entenent que un sistema és un objecte complex el qual es pot considerar com una entitat pròpia. La teoria de sistemes (L. Von Bertalanffy, 1978), entén els organismes vius i socials com a sistemes oberts, és a dir, entitats unitàries, fins un cert punt que estan intercanviant constantment energia i informació amb el seu entorn; de manera que, a la vegada, formen part d'aquest.

La definició dels límits del sistema resulta, a la vegada, una decisió unilateral de l'investigador, depenent, en qualsevol cas, de la conveniència que situen als efectes de l'estudi que vulguem abordar. El concepte d'autorreferència que aporta N. Luhmann permet que el sistema dissenyat tingui un mecanisme de tancament i d'obertura, convertint-se, al mateix temps que en un sistema obert, interactiu per tant amb el seu entorn, en una singular gamma de relacions intrasistèmiques que marquen, lentament, les diferències amb aquell en la mesura en què van configurant-se els seus caràcters sistèmics. Això és de gran importància en el cas que ens ocupa, un fenomen essencialment comunicatiu, com és l'esport.

- b) així mateix entenem, l'esport, com un fenomen essencialment cultural. La cultura esportiva es configura com un programa de comportament integrat, que es fa explícit mitjançant l'exercitació de la praxis esportiva, hàbits i actituds, però que mostra, també, la possibilitat de desvetllar tot un seguit de valors que atrapats en un sistema complex de signes, símbols i ritus, han d'interpretar-se, ja que mostren un univers de significació que explica, en gran mesura, els mecanismes de penetració social del fenomen.
- c) l'esport com a figuració social (N. Elias, 1982) és susceptible d'ostentar una determinada estructura interna, que pot ser analitzada i estudiada com si d'una abstracció formal es tractés encara que sabem que no ho és; d'aquesta manera pot ser considerat com un sistema praxeològic (P. Parlebas, 1988) del qual coneixem la seva lògica interna. Aquest concepte tracta d'esbrinar «els trets pertinents d'aquesta situació ludomotriu i el seguit de conseqüències pràxiques que té, aquest sistema» (P. Parlebas, 1981). Aquests trets són: tipus de relació amb l'espai, relació entre els participants, imperatius temporals, formes de resolució de les tasques i modalitats de fracàs o d'èxit. La lògica de l'esport ve determinada per constituir-se en un determinat enfrontament entre els participants, una estructura de duel que adquireix diverses formalitzacions. Aquesta aportació, a la fi, resultarà essencial per a determinar la dinàmica i l'evolució del sistema esport que tractaré d'oferir-vos
- d) per acabar, el model ofert pot ser interpretat a la llum de la teoria dels processos de la civilització (N. Elias, 1987), amb la seguretat, almenys aquest és el meu criteri, que es tracta d'una de les aportacions teòriques més brillants i suggestives que s'han elaborat per a comprendre l'emergència del món modern i fonamentalment, per a entendre l'esport i l'oci en la seva justa dimensió sociològica, com a claus indissolubles de la modernitat (N. Elias i E. Dunning, 1992).

En la mesura que aquesta construcció retòrica sigui capaç de fer més comprensibles la complexa realitat social i de configurar vies d'estudi per al futur, l'esforç mereixerà la pena.

LA CONFIGURACIÓ DEL SISTEMA ESPORTIU

Tractaré d'exposar allò que, segons el meu criteri, pot considerar-se com el sistema esport, concebut-lo com «una entitat complexa que preserva la seva identitat malgrat els canvis que es produeixen en ell o en el seu entorn» i que al mateix temps «està formada per un conjunt d'elements, que són els components, bàsics del sistema i per les relacions existents entre ells així com amb el seu entorn» (J. Aracil, 1986).

La primera consideració que he de fer és que, evidentment, es tracta d'un model i no de la realitat, precisament aquest es dissenya per tractar, en la mesura que sigui possible, de conèixer-la. Com a conseqüència d'aquest principi hem d'identificar a tots i cada un dels diferents components del sistema, aquells que per interactuar entre ells es direrencien dels simples agregats que, a la fi, definiran el llindar o l'entorn del sistema proposat.

La delimitació de l'entorn del sistema és una de les qüestions més complexes i més controvertides de la teoria sistemàtica. «Avui en dia, a la comunitat científica existeix, segurament, el consens que el punt de partida de qualsevol anàlisi sistemica-teòrica ha de ser la diferència entre sistema i entorn. Els sistemes no solament s'orienten ocasionalment o per adaptació al seu entorn. Els sistemes no solament s'orienten ocasionalment o per adaptació al seu entorn, sinó de manera estructural i no podrien existir sense l'entorn. Es constitueixen i es mantenen a través de la producció i el manteniment d'una diferència respecte d'ell i utilitzen els seus límits per a regular-la. Sense la diferència respecte de l'entorn ni tant sols existiria l'autorreferència, ja que la diferència és la premissa per a la funció de les operacions autorreferencials». N. Luhmann, 1990).

El concepte d'autorreferència que aporta N. Luhmann a la teoria de sistemes, està subjecte a grans controvèrsies en el món científic, pot semblar, a primer cop d'ull, un concepte erroni, ja que l'autorreferència queda tancada en si mateixa, malgrat això, Luhmann supera aquesta aparent contradicció tautològica ja que segons ells: «en tant que un sistema és autorreferent i autopoietic es troba, efectivament, clausurat, en si mateix. i només mentre es troba així, clausurat, pot constituir-se com un sistema digne d'atenció i subjecte d'un conjunt d'operacions específiques. Però aquesta autorreferència és, al mateix temps, condició d'obertura del sistema. A més gran nivell de clausura autopoietica i autorreferencial, es dona, també, un major nivell d'obertura del sistema» (I. Izuzquiza, 1990). D'aquesta manera l'autor alemany aconsegueix, en considerar la paradoxa d'una manera creativa, fer comprensibles la complexitat dels sistemes socials.

En abordar el criteri d'elecció o de detecció dels diversos components del sistema esport, es fa del tot necessari reiterar, una vegada més, que aquests formen part, així

mateix, d'una extensa i complexa xarxa de relacions que són susceptibles de compondre o de configurar altres sistemes socials. Però respecte a la definició del sistema esportiu, la gamma d'interaccions entre els seus components és de tal naturalesa que genera una marcada diferència com a complex unitari, respecte d'altres molts sistemes socials, que poden definir, i de fet ho fan, el seu entorn.

De tot l'exposat, anteriorment, considero el sistema esportiu compostat pels següents elements:

- 1) Les Federacions esportives que es configuren com unes institucions específicament esportives. Aquest és l'únic cas que ens trobem amb una entitat genuïnament esportiva, al voltant de la qual, es defineix una estructura que fa sortir tota una sèrie de relacions, que són essencials per a conèixer la dinàmica i l'evolució del sistema esportiu: estatus, reglaments de competició, xarxa de competències i control (federacions locals, comarcals, regionals, estatals i supraestatals, formes de representació i de finançament.
- 2) Els esportistes, és a dir, tota aquella gran massa de practicants de l'esport en les seves múltiples formes i categories, que abraça:
  - el esportistes, federats que pertanyen a un club esportiu
  - els que pertanyen a un club però no estan federats
  - els que no estan federats ni pertanyen a cap club esportiu
  - els que no pertanyen a cap club però sí que estan federats.

Tots ells configuren un element clau per a entendre el sistema esportiu, ja que, encara que aquesta milionària representació de persones comporta una realitat força heterogènia, tots ells estan subjectes a un sistema comunicatiu universal, interpretat des d'una perspectiva cultural, que plasma en la praxi esportiva (hàbits i actituds) l'emergència d'una figuració social comuna, encara que l'àmbit on es duu a terme sigui, extremadament, divers

- 3) els clubs i les societats esportives, que han estat la cèl.lula social bàsica, per mitjà de la qual, tradicionalment, s'ha fet explícit l'accés a la pràctica esportiva, encara que no és l'única via per a desenvolupar la pràctica de l'esport, especialment en els últims temps en què s'observa que el model associatiu en l'esport està patint una ràpida transformació (N. Puig i K. Heinemann, 1991)
- 4) els espais i instal.lacions esportives o com els designa, encertadament, B. Rossi Mori (1981), el punt esportiu representa el lloc on els esportistes, en un moment donat, realitzen les seves activitats, són de naturalesa molt diferent: des d'una sofisticada construcció urbana a un espai obert al mig del camp.

- 5) els espectadors i els afeccionats dels diversos esdeveniments esportius, que han fet possible que l'esport s'hagi transformat en l'espectacle de més gran transcendència econòmica, social i cultural de les societats contemporànies. Molts d'ells es comportaran com a tals, en algunes situacions i com a esportistes en altres, però en qualsevol cas, configura un comportament diferent, fonamentalment, respecte de la seva significació comunicativa.
- 6) les institucions socials, de signe, dimensió i significació, molt divers, però que exerceixen un cercle d'influències en els actors del fenomen esport, que resulta determinant, adquirint aquesta gamma de relacions una gran importància a l'hora d'estudiar l'evolució del sistema esportiu. Aquí, englobem un heterogeni complex institucional, que aplega a ministeris, ajuntaments, institucions escolars, religioses i econòmiques, de caràcter públic o privat, que adquireixen diversos graus de significació i de protagonista a l'hora d'organitzar, patrocinar o subvencionar esdeveniments esportius o bé proporcionant programes específics per al desenvolupament de l'esport.
- 7) els mitjans de comunicació de masses, han significat i signifiquen, actualment, el vehicle a través de qual l'esport arriba als llocs més rebuscats del planeta. La seva xarxa d'influències és estensa i complex, significa un dels eixos vertebradors a través del qual el sistema esportiu s'ha anat configurant i estenent. Aquesta contingència no és causa, ja que la cultura esportiva és, per davant de tot, un cultura de la imatge.

La identificació d'aquests set elements, que constitueixen el sistema esport, no pretén establir una xarxa exclusiva, tot al contrari, comporta un procés de simplificació necessari, com correspon a tot procés de modelació de la realitat, amb la finalitat de fer més racional i realitat, amb la finalitat de fer més racional i comprensible el complex fenomen sociocultural que tractem. En qualsevol cas, aquests components i, sobretot, la gamma de relacions interactives que es produeix entre ells, generen una diferenciació tal que ens ofereix la possibilitat de poder contemplar-les com una unitat. Seguint a Luhmann (1990), poden afirmar que: «en la mesura que la diferenciació és reconduïda a un principi unitari (per exemple com a jerarquia), es pot interpretar la unitat del sistema a partir del principi de construcció de la seva diferenciació». vegem, seguidament, com es configura l'estructura d'aquest model i com a partir de la gamma de relacions, amb ella mantinguda, va adquirint diferenciació respecte d'altres sistemes, cosa que ens permetrà estudiar-la com a un ens global.

L'ESTRUCTURA DEL SISTEMA ESPORTIU

La creació del model s'ha efectuat tenint en compte les constants històriques que expliquen l'emergència de la figuració esportiva; a que partim del paradigma de considerar l'eslora com un fet històric; així concebem el procés per mitjà del qual sorgeixen les diverses modalitats esportives, des d'aquelles pioneres (rugbi i futbol), com a un procés d'esportivització len (E. Dunning i Sheard, K. 1979), a través del qual diverses pràctiques agonístiques i de tradició festiva adquireixen la configuració

contemporània, és a dir, es converteixen, mitjançant un procés no planificat, en allò que avui coneixem com a esport. Aquest procés esportivitzador ha anat funcionant fins els nostres dies, adquirint, amb el temps, una dimensió transculturitzadora de grans proporcions.

El coneixement de la lògica interna que porta, cada una de les diverses modalitats esportives, (P.Parlebas, 1981), ens assenyala clarament que s'esportitzen, diversos tipus d'enfrontaments, jocs o competicions, o aquelles expressions o manifestacions que 'són susceptibles de ser formalitzades del mode i manera de l'esport, les competicions esportives adquireixen una categoria diferent quan són regulades i tutelades per una altra institució federativa competent.

Les federacions esportives sorgeixen com una necessitat d'aglutinar els interessos competitiu dels primers clubs i associacions esportives, sorgeixen com una associació de clubs, com una confederació; si més no, això és clarament un fet constatat en els orígens de l'esport espanyol (F. Largadera, 1990); malgrat això, amb el pas del temps, aquestes federacions han adquirit una consistència tal, que la seva trajectòria ja no és paral·lela a la dels clubs esportius, ans al contrari, aquests, recentment, estan creant altres associacions de clubs, especialment quan es tracta de clubs que donen suport a especialitats esportives d'elit i de caràcter professional.

Així doncs, les primeres expressions d'allò que es va anar configurant com a esport, varen ser diversos tipus d'enfrontaments, individuals o col·lectius, que formaven part de l'entreteniment tradicional d'alguna localitat, comarca o regió. Malgrat això, moltes de les pràctiques que apareixen segueixen esportivitzant-se, són aquelles que sorgeixen com una gran novetat en incorporar a la seva pràctica els avenços tecnològics més sofisticats. D'aquí, la importància d'aconseguir configurar un model del qual es pugui abstrure la seva dinàmica de funcionament.

Quina és la frontera que determina si una pràctica física d'entrenament i diversió es configura com a esport?. Aquesta resulta una qüestió clau per a entendre tot el model. El primer criteri fa referència a que s'ha de tractar d'un enfrontament competitiu, qualsevol que sigui la seva estructura. El segon, quan els seus dirigents i els seus practicants, arriben a crear la seva pròpia estructura federativa o bé són incorporats o assimilats per una federació ja existent. Quan es donen aquestes dues condicions podem considerar, aquesta pràctica, esportivitzada i com a tal incorporada dins del sistema esportiu.

En la mesura que el sistema esportiu va anar configurant-se com a tal, va adquirir un grau de complexitat més gran i aquesta, complexitat més gran i aquesta, complexitat, ha anat expressant-se, progressivament, com a diferència dins del propi sistema. Així, d'aquesta manera, podem explicar les diferències existents dins del sistema a partir de la modelació de subsistemes en el si del sistema esportiu.

És important ressaltar dues qüestions abans d'endinsar-nos en l'explicació de les diferents formalitzacions dels subsistemes esportius: en primer lloc cal fer un incís en el concepte sociològic de figuració (N. Elias, 1982), importantíssim a l'hora de

comprender l'estructura i el funcionament del sistema. El concepte de figuració social es transforma en una clau de tot el model, ja que ens indica que allò que podem observar en la societat és la configuració d'un determinat comportament que denominem rugbi, futbol, gimnàstica, atletisme o bé ciclisme, però que en definitiva no té existència per ell mateix, no té una essència independent d'aquells que, en un moment donat, són els seus protagonistes. D'aquesta manera, en el model proposat no apareixen les figuracions esportives, sinó aquells components socials que les fan possible, que faculden la seva emergència; ja que allò que veritablement és interessant, en el model proposat, és la seva capacitat per a mostrar el procés social per mitjà del qual sorgeix l'esport. En segon lloc, un altra referència clau és la noció de cultura esportiva. La interpretació de la cultura esportiva ens aconduïx a entendre-la com a un programa integrat de comportament, l'accés a la seva comprensió i a la seva utilització resulta senzill, àgil i de caràcter transcultural. Això fa que la seva descodificació simbòlica ens porti, a banda de front3eres, llengües i creences, a una gamma de valors i a una formalització pràxica i estatuària que ostenta un caràcter internacional.

La noció de cultura esportiva ens alerta sobre la necessitat de superar, quant a l'esport, les aparences dels fets socials, amb la finalitat d'atorgar-los una explicació més mesurada, més densa. Així apareixen, amb freqüència, determinats comportaments esportius que es cataloguen de no esportius, com els que es donen en l'àmbit escolar, en un gimnàs privat o en l'exercici d'un hàbit individual. Però tot el seguici de símbols i significacions a les quals ens porta aquesta praxi ens indica l'expressió de figuracions socials d'ela mateixa naturalesa, encara que es donin en contextos diferents. La cultura esportiva resulta ser el fil conductor ocult que fa possible l'emergència de figuracions esportives de molt divers signe.

D'aquesta manera podem anar definint diversos subsistemes que ens faran més comprensible l'emergència de figuracions esportives en àmbits molt diversos, les quals es produeixen a partir d'una sèrie de relacions aparentment diferents, però que la seva diferència és el resultat de l'augment de la complexitat dins del propi sistema, per la qual cosa estan mol allunyats de poder constituir-se en fenòmens diferents. Seran compartiments o dormitoris d'una mateixa casa.

El subsistema de més complexitat i el que, en definitiva, genera la font d'energia i informació més gran, és el subsistema federatiu. En si mateix, tots els components essencials que hem definit en el sistema esportiu estan interactuant: esportistes, federacions, punt esport, clubs, institucions socials, espectadors i mitjans de comunicació. L'entramat de la seva estructura és molt complexa i la figuració emergent és el fenomen esportiu de més gran impacte social: l'espectacle esportiu que faculta grans competicions que protagonitzen esportistes hiperprofessionalitzats i que mobilitza gran quantitat d'interessos econòmics, polítics i socials.

En els seus orígens, davant la necessitat de donar continuïtat a les incipients pràctiques esportives, la figuració que coneixem com a esport, va estimular en els primers esportistes la necessitat d'associar-se, creant així els primers clubs. Així varen sorgir les associacions esportives, de fet, moltes d'elles vinculades a diverses

institucions socials, malgrat que la seva iniciativa fos, bàsicament, de caràcters privat. L'associacionisme esportiu ha marcat, en gran mesura, el fil del sistema esportiu, mostrant, avui en dia, un panorama molt divers. El subsistema associatiu tracta de mostrar aquest parcel·la de la realitat esportiva, en el ven entès que es tracta d'aquells clubs, les iniciatives i les activitats esportives dels quals, estan al marge de les federacions esportives. En el seu nivell de complexitat interactiva pot donar-se el cas que existeixi la intervenció d'algun tipus d'institució social, situació, molt comuna, en una primera etapa de l'evolució del sistema esportiu, o bé que est tracti d'un club privat en el que la gamma de relacions facin sorgir la figuració esportiva a partir de l'entitat, dels associacions i de les instal·lacions esportives.

Un altre subsistema d'interès és el que anomenen grupal o associatiu. Amb freqüència els diferents grups d'esportistes utilitzen espais i instal·lacions, la propietat o tutela de les quals correspon a diverses institucions socials, tant de tipus públic com privat. La intermediació d'institucions socials, tant de tipus públic com privat. La intermediació d'institucions públiques com és el cas dels municipis, o bé fins i tot d'entitat privades, amb la finalitat de poder accedir, els esportistes, a un determinat espai per a realitzar la seva esportistes, a un determinat espai per a realitzar la seva pràctica esportiva, era usual durant els començaments de l'esport, almenys en els casos espanyol i català, els quals m'he dedicat a estudiar (F. Lagardera, 1992). Avui en dia, aquesta intermediació s'ha incrementat per la proliferació d'entitats privades, públiques o semipúbliques que ofereixen les instal·lacions i els servei esportius.

Per a finalitzar, podem definir el subsistema individual, com aquell que la seva gamma de relacions sorgeix amb el menor grau de complexitat sistèmica, però que recull en si mateix, en la classe de figuració esportiva que sorgeix del seu si, amb una gran confusió a l'hora de ser interpretat. Aquest subsistema està conformat pels esportistes i el punt esport. Ha evolucionat de manera que ara mateix configura l'explosió massiva de la praxis esportiva. En l'últim estudi realitzat a Espanya sobre els hàbits esportius (M. García Ferrando, 1991), dels espanyols que declaren fer esport el 39% practiquen la natació, això significa que és la més freqüent i ha superat en els últims anys el futbol; però un 15% declaren que practiquen el ciclisme (cinquè lloc) i un altre 15% el jogging (sisè lloc), la qual cosa indica que la pràctica esportiva a Espanya, sofreix un canvi substancial, derivant cap a una praxi, eminentment, individualitzada. És a dir, que en el si d'aquest subsistema esportiu individual sorgeix, durant els últims anys una figuració que s'ha transformat en massiva.

La tesi que utilitzo, oferint una estructuració del sistema esportiu a base de subsistemes, amb diversos graus de complexitat interactiva en la seva dinàmica interna, considera que les figuracions que sorgeixen en cada un d'aquests subsistemes corresponen al que, genèricament considerem com a figuració esportiva. Ja que, per una part, la lògica interna que es desprèn de cada una d'aquestes praxis correpon a una lògica agonística d'enfrontament que pot ser directa, amb opositor, o molt més sofisticada, abstracta, oposant-se a una mateix mitjançant l'afany de superació mesurant temps, espais, marques, pesos o intensitats. I per altra, perquè l'estructura comunicativa d'aquestes figuracions, ens indica que es tracta d'una praxi revestida de les característiques d'allò que denomino la cultura esportiva.

Lluny, doncs, de constituir-se en pràctiques diferenciades substancialment, es tracta de figuracions que sorgeixen en situacions contextuals diferents, producte d'interaccions de diferent naturalesa respecte de la complexitat d'aquestes figuracions, però que responen a la mateixa lògica interna i al mateix patró de cultura. El model proposat mostra, en la seva estructuració, aquest paradoxa social: més increment de complexitat ofereix l'emergència de figuracions més i més diferents, però al mateix temps, aquest major grau de diferenciació ens permet clausurar el sistema i diferenciar-lo, més si cal, del seu entorn, ja que el producte interactiu dels subsistemes creats, respon a la mateixa lògica pràctica i cultura.

DINÀMICA DEL SISTEMA ESPORTIU

Fins ara, els estudis que he realitzat al voltants dels orígens i de l'evolució de l'esport a Espanya i a Catalunya (F. Lagardera, 1992), em demostren que el sistema esportiu s'ha comportat com un tot homogeni, a pesar que la diversitat de pràctiques, denominades esportives, ho facin aparèixer com a un univers heterogeni i en el seu procés evolutiu ha establert el seu propi mecanisme d'autorregulació, de tal manera que, progressivament, ha consolidat les seves diferències amb la resta de sistemes que configuren el mosaic social.

Un d'aquests mecanismes és el que explica la seva expansió i creixement. En llenguatge cibernètic, podem dir que el sistema ha anat incorporant inputs, ajustant-los a les seves característiques especials, de funcionament i de relació dins del sistema. Mitjançant aquest procés, denominat morfostasis (W. Buckley, 1970, 1978), el sistema esportiu ha incorporat, progressivament, o millor dit, detector del mecanismes d'influència més persistents, densos i potents que la resta dels subsistemes.

És per això que en l'entorn del sistema esportiu hi sorgeixen diversitat de pràctiques físiques o lúdiques a les quals els assignem valor d'agregats i no de components del sistema. En llenguatge sistèmic, es tracta de perturbacions que el poden sotmetre a influències importants, en cas de seguir creixent en l'entorn sense incorporar-se al sistema, o el més probable, que estiguin fortament influenciats pel mateix i acabin per incorporar-s'hi. La precondició que, en el nostre model, discrimina entre una o l'altra, és si adopten o no algun tipus de formalització competitiva, si s'endinsen en una lògica d'enfrontament. En cas que això passi la seva incorporació al sistema, la seva esportivització, mitjançant la creació de federacions o adscripció a alguna de les ja existents, serà, només qüestió de temps.

Però ha estat tan gran l'heterogenia eclosió de noves pràctiques i el milionari creixement i desenvolupament de l'esport, en les últimes dues dècades, com a hàbit per al consum d'oci extensible a milions de persones, que la capacitat fagocitària del sistema ha obligat a aquest a dur a terme processos d'adaptació d'interns, degut a la diversitat d'interaccions que conviuen en el seu si. Es tracta de mecanismes de retroalimentació negativa, que l'obliguen a adaptar-se a les exigències de l'entorn, salvaguardant així, la seva diferència respecte d'aquest. Aquests outputs,

desencadenen en el sistema els processos de morfogènesis (W. Buckley, 1970, 1978), a través del qual el sistema es veu sotmès a una crisi d'identificació i creixement; doncs ha de dur a terme canvis i ajustament com a sistema diferent. La recent admissió per part del COI, del professionalisme esportiu, la proliferació d'associacions d'esportistes professionals o la recent reconversió dels clubs esportius en societat anònimes, són indicis d'aquest procés.

Aquest és, al cap i a la fi, la dinàmica general del sistema esportiu; per una part portar a terme un procés morfoestàtic de creixement constant, per altra, dur a terme lleugeres modificacions en el seu si, morfogènesis, amb la finalitat de salvaguardar la seva identitat i diferència.

LES TENDÈNCIES QUE S'ENTREVEUEN EN L'EVOLUCIÓ I DINÀMICA DEL SISTEMA ESPORTIU

La recent proliferació d'un univers heterogeni de pràctiques físiques que en bona part utilitzen importants sectors de la població com a oci, no adscrits, en principi, al sistema esportiu, ens poden induir, en primera instància, a lectures precipitades de la realitat social.

En primer lloc, no hem de perdre de vista la lectura global que ens proporciona la teoria dels processos de la civilització (n. Elias, 1987); l'avançament progressiu de la societat contemporània en aquest procés de civilització ens condueix a una lenta però constant disminució del llindar de tolerància cap a la violència, tan pública com privada. I al mateix temps, cap a una major consideració social i psicològica dels processos de personalització, d'individualització de les consciències, dels usos i dels costums (G. Lipovetsky, 1986).

Per una part trobem indicis socials que ens assenyalen que en l'univers de les pràctiques físiques d'oci existeix una tendència a formalitzar tipus d'enfrontament que eludeixen l'estructura de duel directe. Un opositor difós, a vegades abstracte (el cronòmetre), altres un oposant inanimat (la natura), però que promouen noves i excitants emocions; risc, aventura, relliscament, flotabilitat... Molts dels comportaments que només fa un segle es tenien per civilitzats avui s'apercebeixen com a violents, fins i tot degradants. La boxa és una pràctica esportiva de la qual es fan gran quantitat de crítiques, per l'exacerbat grau de violència que exigeix aquest tipus d'enfrontament dual.

Per un altra part, la tendència cap a la individualització (G. Lipovetsky, 1986), o com assenyalava, recentment, A. Touraine (1993), cap a la transformació de l'individu en subjecte, com a procés positiu de personalització, de superació de la crisi de la modernitat. Jo considero que continuen essent vàlides algunes de les últimes interpretacions que en aquest sentit ofereix N. Elias (1990). L'evolució de la societat contemporània cap a un tipus d'integració universal, supraestatal, condueix a que el tipus d'integració universal, supraestatal, condueix a que la pressió i el control social, exercit per l'estat modern sobre els individus, sigui cada vegada menys perceptible,

menys directa. A la pressió del clan i de la tribu, com a fórmula de sociabilitat que condueix a la identificació tribal, l'ha succeït el monopoli de l'estat modern en l'exercici de la violència i en el control social en general. Des de fa un temps s'està produint una nova transformació en els processos de construcció social i tenen, en els d'integració supraestatal un dels seus eixos vertebradors. Però això ens porta a paradoxes com les que assenyala N. Elias (1990): «els éssers humans es troben immersos en un procés massiu d'integració que no solament es verifica paral·lelament a molt moviments desintegradors subordinats, sinó que a més pot provocar en qualsevol moment un procés de desintegració dominant». Els fets recents a l'Est Europeu reafirmen aquesta paradoxa.

Així doncs, no es tracta tant d'un procés d'individualització, com d'un canvi ostensible en els processos de control social, però que porten com a conseqüència la percepció d'ésser més lliures i, per tant, a obrir una consciència més individual. Això és fàcilment constatable en l'univers de les noves pràctiques lliures de coaccions institucionals, i per altra, l'augment de practicants i la proliferació d'espais naturals on dur-los a terme, estan conduint a una progressiva regulació d'aquests espais i a un més gran control de l'activitat per part de les institucions esportives i que assumeix la reglamentació i l'organització d'aquelles pràctiques, que adopten o que són susceptibles d'adoptar formalitzacions competitives. (Lacroix, G. 1988).

El que sembla evident, és la progressiva diferenciació pel que fa a les expressions i organització que adquireixen les noves pràctiques físiques d'ocupació de l'oci (N. Puig i K. Heinemann, 1991), però una altra cosa ben diferent resulta d'afirmar que aquesta emergència de figuracions socials configuren nous sistemes.

L'univers, heterogeni, de les pràctiques físiques en el medi natural, comprova una clara tendència cap a la desrutinització de la vida quotidiana, d'uns desitjos cada vegada més forts per dur a terme exercitacions que reportin noves emocions i a la vegada satisfacció personal (Laraña, E. 1986); però una vegada aquestes pràctiques superen els límits de les minories i comencen a massificar-se no poden eludir, en gran mesura, la necessitat social que indueix a la comparació, a la mesura, a avaluar de manera contrastada els resultats aconseguits. Moltes d'aquestes noves pràctiques que varen sorgir com a alternativa a les institucions esportives, o bé han estat esportivitzades o estan en camí de ser-ho. El ciclisme de muntanya, el parapent, l'aladelta o el windsurfing són una mostra empírica d'aquest procés morfofostàtic del sistema esportiu.

Com a mostra de la tendència individualitzadora, o millor, seguint l'anàlisi de N. Elias (1990), de la percepció menys rígida que té, actualment, cada persona del control i de la pressió social exercida per la maquinària estatal, ha estat l'eclosió de noves pràctiques físiques dutes a terme, preferentment, en l'àmbit urbà i que tenen com a escenari públic els gimnasos, els carrers i els parcs.

Un estudi realitzat a la Barcelona preolímpica (J. Miranda, 1989), assenyala que el 8% de la població barcelonina eren usuaris de la xarxa de gimnasos, mentre que només el 6% de la població eren esportistes federats. L'assistència als gimnasos ve

determinada, preferentment, per la intenció d'adquirir una bona forma física, per a realitzar una exercitació saludable i en tercer lloc per a adquirir una bona estètica corporal. La qual cosa no dista molt de les motivacions que es varen trobar a l'últim estudi realitzat per M. García Ferrando (1991), respecte dels hàbits i actituds esportives de tots els espanyols.

Però en aquest diversificat grup de pràctiques físiques urbanes, per a diferenciar-les de les que es produeixen en el marc de la natura, hem de formular-hi algunes matisacions d'interès. Recentment, un estudi efectuat entre dones de la ciutat de Madrid (A. Buñuel, 1991) distingia entre les pràctiques amb un marcat component lúdic expressiu, (aeròbic o gim-jazz) on els seus informadors expressaven les seves preocupacions per l'aparença corporal i la seva necessitat de diversió; aquelles en les que a l'aparença corporal se'ls sumava un component ascètic, com era el cas de la musculació (body building); d'altres, que mantenint el caràcter ascètic d'elevat consum energètic buscaven un equilibri interior, psicològic, expressades en les gimnàstiques de manteniment; finalment un altre grup que diferia ostensiblement perquè a la satisfacció de la diversió, hi afegien una profunda convicció per a dur a terme una exercitació de l'aprofundiment personal, aquest era el cas de les gimnàstiques de caràcter oriental (ioga, taichi, meditació).

El mosaic és ben dispers, però una lectura més assossegada de l'emergència i de l'evolució d'aquestes noves figuracions socials ens mostren, almenys, dues tendències ben diferents. Per una part el grup de les pràctiques que tendeixen a satisfer una determinada aparença corporal, poden ser susceptibles de ser estructurades mitjançant un tipus d'enfrontament molt sofisticat, però, per això, no deixa de ser-ho. Les competicions d'aeròbic o els incessants concursos de body-building ens indiquen que aquestes pràctiques estan en vies de poder ser, potencialment, esportivitzades, igual que el grup de les activitats a la natura.

No crec que sigui una contingència de l'atzar que les noves pràctiques, que cerquen un equilibri interior dels seus practicants, estiguin protagonitzades, preferentment, per dones. El model androgin es configura com un univers de pràctiques en el qual, difícilment, hi haurà cap tipus d'enfrontament quan els seus practicants expressin clarament que no desitgen competir i l'estructura interna d'aquesta praxi no ens ofereix cap indicatiu racional que puguin ser susceptibles de formalitzar-se mitjançant una competició.

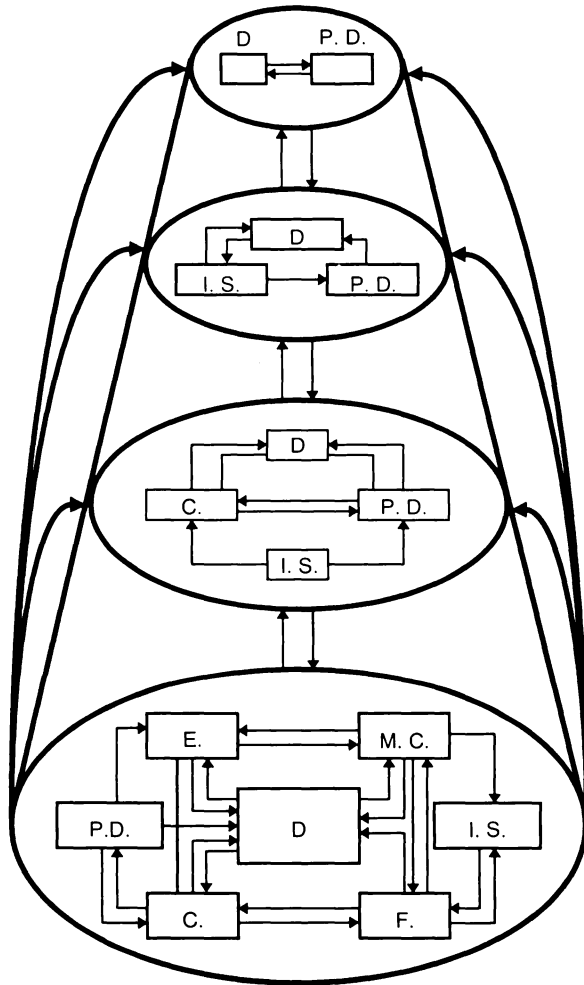
En el marc de la teoria dels processos de la civilització aquestes noves tendències són, perfectament, coherents: per una part el sorgir de noves figuracions que tendeixen clarament a la seva esportivització, però que la naturalesa del seu agonisme adquireix una nova formalització; la disminució progressiva dels enfrontaments directes i el sorgir de noves formes de concórrer agonísticament: concursos, mesures, comparacions..., però que no fa disminuir l'emoció als seus practicants, sinó que els hi augmenta.

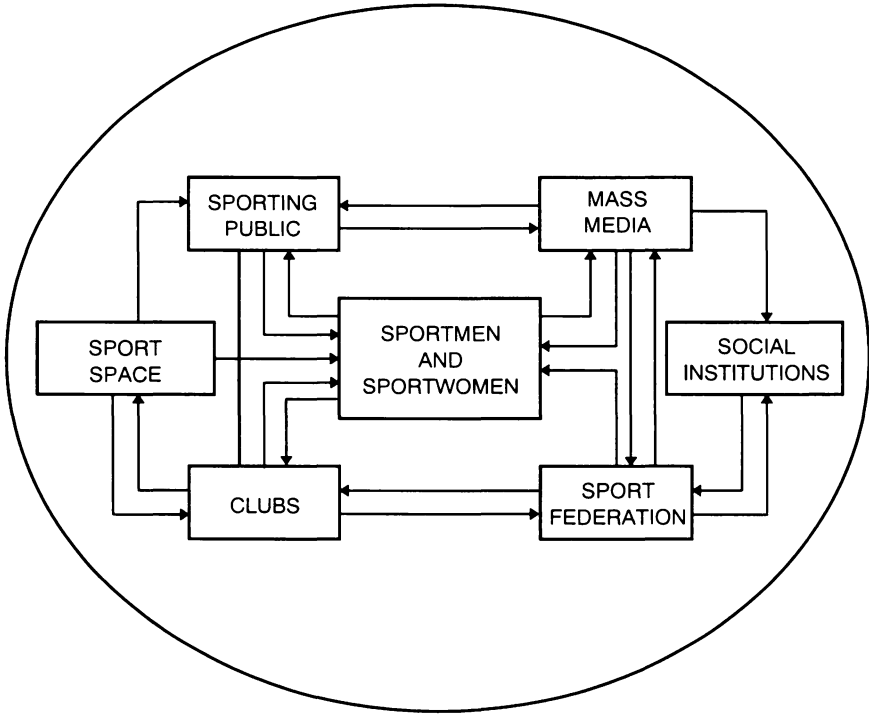
Per altra part, un grup de pràctiques, les protagonistes de les quals són, preferentment, dones i que renuncien estructuralment i volitivament a qualsevol tipus

d'enfrontament. Aquestes pràctiques, difícilment, seran esportivitzades. Constituiran en si mateixes un nou sistema de pràctiques físiques d'ocupació de l'oci, clarament diferenciat del conegut sistema esportiu?. A la vista del model sistèmic ofert tot sembla indicar que sí.

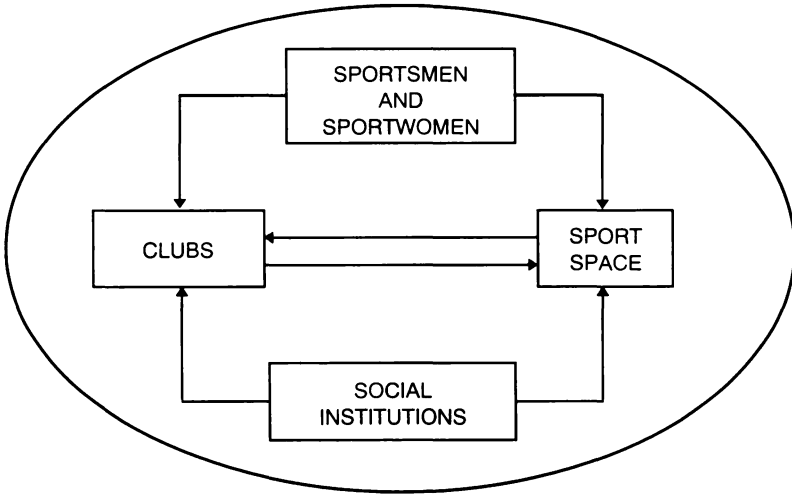
Finalment, ens trobem amb aquest panorama divers i heterogeni però que podem clarificar o sistematitzar ajudant-nos aquí. En el terreny de les hipòtesis plausibles, no pas de les prediccions; tot sembla indicar que el sistema esportiu continuarà configurant-se com un sistema clarament diferenciat, mantenint els seus processos de morfostasis, esportivitzant l'aparició de noves figuracions socials, però al mateix temps, es veurà obligat a sofrir canvis morfogenètics en el seu si per tal de mantenir la seva unitat. Podem dir que el creixement del sistema esportiu ha arribat als seus límits?. Tot sembla indicar que no, en la mesura que, actualment, segueix incorporant noves figuracions esportives.

Malgrat això, podem afirmar que tots els indicis assenyalen, encara que sigui un fenomen minoritari (recordem que l'esport també ho va ser en el seu dia), que en el si de la societat contemporània sorgeix un nou sistema de pràctiques físiques d'ocupació de l'oci, clarament diferenciat del sistema esportiu, manifestació social que està en clara sintonia amb un procés de la civilització que tendeix a una gamma de relacions socials cada vegada més harmòniques i tolerants, menys violentes, on la percepció del control oscil·la resulta més tènue, con es personifica i construeix el subjecte. Això mostra la instauració, lenta però constant, d'una nova sensibilitat social, molt més concordant amb allò que, tradicionalment ha significat la sensibilitat femenina. No ens aniria gens malament començar a tenir en compte aquests indicis.

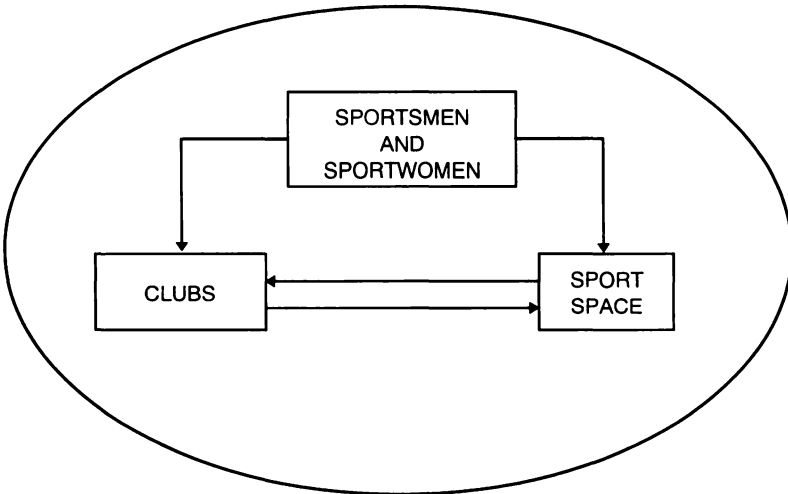

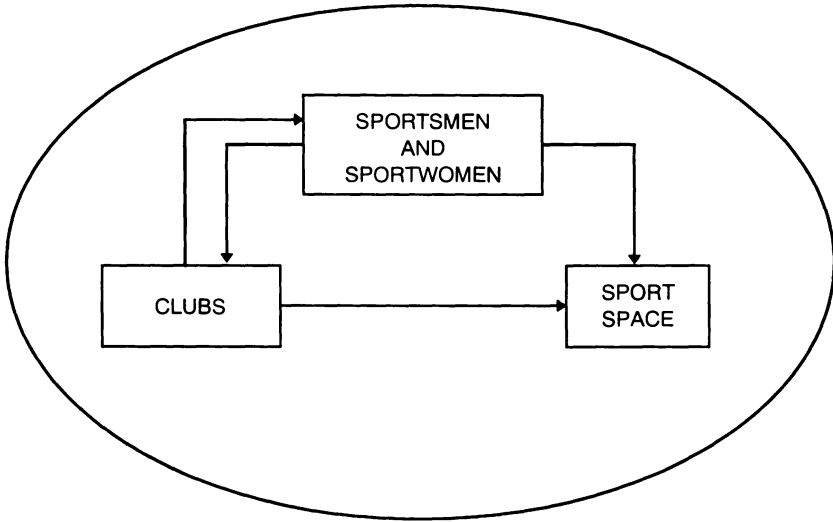
FEDERATION SUBSYSTEM

ASSOCIATION SUBSYSTEM

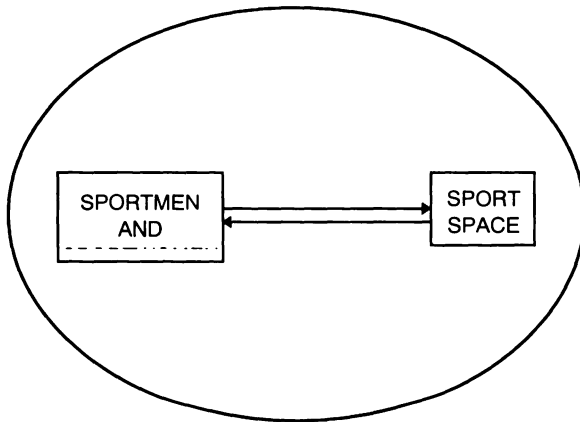

GROUP SUBSYSTEM

INDIVIDUAL SUBSYSTEM

TRENDS IN BORDER SPORT SYSTEM

